

TARIXIY DAVRLARDA ALTERNATIV TIBBIYOT VA JAMIYAT: IJTIMOIY KONSTRUKSIYALAR TAHLILI

Ganiyev Bobomurod Saydimurod o'g'li

“O‘zbekiston temir yo‘llari” AJ “Temir yo‘l ijtimoiy xizmatlar” muassasasi
iqtisodiyot bo‘limi boshlig‘i

E-mail: bobomurodganiev@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada alternativ tibbiyotning tarixiy rivojlanishi va u bilan bog‘liq ijtimoiy konstruksiyalar tahlil qilingan. Tadqiqot davomida qadimgi sivilizatsiyalardan tortib, zamonaviy davrgacha bo‘lgan bosqichlarda alternativ tibbiyotning turli shakllari, ularning asosiy falsafiy va diniy tamoyillari hamda jamiyatda qanday ijtimoiy baholanganligi o‘rganildi. Tarixiy-solishtirma va sotsiologik konstruktivizm metodlari orqali shuni ko‘rish mumkinki, alternativ tibbiyot har doim jamiyatdagi salomatlik tushunchasining madaniy va mafkuraviy ko‘zgusi sifatida shakllanib kelgan. Ayniqsa, XXI asrda ekologik ong, texnologik rivojlanish va ruhiy muvozanatga bo‘lgan ehtiyoj ushbu yondashuvga bo‘lgan ijtimoiy talabni oshirmoqda. Maqolada alternativ tibbiyotning sog‘liqni saqlash tizimiga ijtimoiy va tarixiy kontekstda integratsiyalashuvi chuqur tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: Alternativ tibbiyot, ijtimoiy konstruktivizm, sog‘liq, tarixiy tahlil, holistik yondashuv, Ayurveda, akupunktura, jamiyat va tibbiyot

Abstract. This article analyzes the historical development of alternative medicine and the social constructs associated with it. The study explores various forms of alternative medicine from ancient civilizations to the modern era, examining their core philosophical and religious principles as well as how they have been socially perceived. Through historical-comparative analysis and the method of sociological constructivism, it becomes evident that alternative medicine has always reflected the cultural and ideological understanding of health within society. Particularly in the 21st century, the rise of ecological awareness, technological advancement, and the growing need for spiritual balance have increased public demand for this approach. The article provides an in-depth analysis of the integration of alternative medicine into the healthcare system within its historical and social context.

Keywords: alternative medicine, social constructivism, health, historical analysis, holistic approach, Ayurveda, acupuncture, society and medicine

Аннотация. В данной статье рассматривается историческое развитие альтернативной медицины и связанные с ней социальные конструкции. В

исследованиях анализируются различные формы альтернативной медицины — от древних цивилизаций до современности, включая их философские и религиозные основы, а также общественную оценку этих практик. Используя методы историко-сравнительного анализа и социологического конструктивизма, выявляется, что альтернативная медицина всегда формировалась как культурное и идеологическое отражение представлений общества о здоровье. Особенно в XXI веке экологическое сознание, технологическое развитие и растущая потребность в духовном равновесии усиливают общественный интерес к таким подходам. В статье подробно анализируется интеграция альтернативной медицины в систему здравоохранения в историческом и социальном контексте.

Ключевые слова: альтернативная медицина, социальный конструктивизм, здоровье, исторический анализ, холистический подход, аюрведа, акупунктура, общество и медицина.

Kirish. Insoniyat jamiyatining taraqqiyoti davomida salomatlikni saqlash va kasalliklarni davolashga bo‘lgan ehtiyoj doimo mavjud bo‘lgan. Har bir tarixiy davrda bu ehtiyojga javoban turlicha tibbiy yondashuvlar shakllangan bo‘lib, ular orasida alternativ tibbiyot alohida o‘rin egallaydi. Alternativ tibbiyot deb ataluvchi mazkur konsepsiya ko‘pincha an’anaviy yoki rasmiy tibbiyotdan farqli ravishda, xalq tajribasi, diniy-falsafiy tushunchalar, tabiat qonuniyatlariga asoslangan va ilmiy asosga ega bo‘lmagan deb qaraluvchi usullardan tashkil topgan. Ammo u faqat davolash usuli sifatida emas, balki muayyan ijtimoiy va madaniy munosabatlar tizimining mahsuli sifatida ham namoyon bo‘ladi.

Alternativ tibbiyotga bo‘lgan yondashuv tarix davomida sezilarli o‘zgarishlarga uchragan. Misol uchun, qadimgi Xitoyda akupunktura, Hindistonda Ayurveda, Misrda o‘simlikshunoslik asosida davolash usullari chuqur falsafiy va diniy tushunchalar bilan chambarchas bog‘langan edi. Ushbu usullar jamiyat tomonidan faqat sog‘liqni tiklovchi emas, balki insonni tabiat va koinot bilan uyg‘unlashtiruvchi amaliyotlar sifatida ham e’tirof etilgan. Shu bilan birga, ba’zi davrlarda bu yondashuvlar rasmiy tibbiyot bilan qarama-qarshi qo‘yilgan yoki umuman tan olinmagan (1-rasm).

1-rasm. Hindistonda “Ayurveda” davolash usuli

Ayniqsa, o‘rta asrlarda G‘arbiy Yevropa jamiyatida cherkovning ustuvorligi sababli alternativ tibbiyotning ayrim shakllari (masalan, xalq tabobati, shamanizm, sehrgarlik) bid‘at va irtido deb baholangan. Bunday yondashuvlar ko‘pincha ijtimoiy repressiyaga uchragan, shifokorlar va tabiblar esa jismoniy jazoga tortilgan. Biroq, Islom sivilizatsiyasida Ibn Sino, Ar-Roziy kabi olimlar tomonidan xalq tabobati bilan ilmiy tibbiyot o‘rtasidagi integratsiya yo‘llari ishlab chiqilgan. Bu esa alternativ yondashuvlarning jamiyatdagi ijtimoiy mavqeiga ijobiy ta’sir ko‘rsatgan.

Zamonaviy jamiyatda, ayniqsa postmodernistik davrda, alternativ tibbiyotga nisbatan yangicha yondashuvlar shakllanmoqda. Rasmiy tibbiyotning texnokratik, ko‘pincha insoniylikdan yiroq bo‘lgan yondashuviga qarshi muqobil tibbiyot inson salomatligiga butun organizm, ruhiy holat va muhit uyg‘unligi nuqtai nazaridan qaraydi. Shu sababli, bugungi kunda “holistik tibbiyot”, “energetik terapiya”, “detoksikatsiya”, “meditatsiya asosida shifo” kabi tushunchalar ko‘plab jamiyatlarda keng tarqalmoqda va ommalashmoqda. Bu holat alternativ tibbiyotning nafaqat davolash usuli, balki jamiyatdagi sog‘liq tushunchasining yangicha konstruksiyasi sifatida ham qadrlanishini ko‘rsatadi.

Maqolaning dolzarbligi shundaki, alternativ tibbiyot faqat tibbiy muammo emas, balki ijtimoiy va madaniy fenomen sifatida qaralishi kerak. U jamiyatdagi e’tiqodlar, siyosiy

tuzumlar, ilmiy yondashuvlar va ijtimoiy munosabatlar tizimida shakllanadi. Har bir davrda alternativ tibbiyotga boʻlgan munosabat oʻsha jamiyatning epistemologik asoslari, mafkurasi va meʼyorlariga qarab shakllangan. Shu sababli, alternativ tibbiyot fenomenini tarixiy-iqtisodiy va sotsiologik konstruksiyalar nuqtai nazaridan oʻrganish muhim ilmiy vazifa hisoblanadi. Ushbu maqolada ana shu jihatlar chuqur tahlil qilinadi va tarixiy ijtimoiy konstruksiyalar kontekstida alternativ tibbiyotning jamiyatdagi oʻrni ochib beriladi.

Metodologiya. Ushbu tadqiqotda tarixiy va sotsiologik yondashuvlarning integratsiyalashgan shakli asosida ilmiy tahlil amalga oshirildi. Tadqiqotning metodologik asosi sifatida **tarixiy-solishtirma tahlil, kontent tahlili va ijtimoiy konstruktivizm nazariyasi** qoʻllanildi. Bu metodlar orqali turli davrlardagi alternativ tibbiyot shakllari nafaqat tarixiy voqealar asosida, balki ularni jamiyatda qanday ijtimoiy-maʼnaviy konstruksiyalanganini ochib berish maqsad qilingan.

1. Tarixiy-solishtirma tahlil (Historical Comparative Analysis). Mazkur uslub orqali qadimgi sivilizatsiyalar — **Misr, Xitoy, Hindiston**, shuningdek, **Islom sivilizatsiyasi va oʻrta asr Yevropasidagi** alternativ tibbiyot yondashuvlari oʻzaro taqqoslab tahlil qilindi. Masalan:

- **Qadimgi Xitoyda** miloddan avvalgi 2-ming yillikda yozilgan *Huangdi Neijing* (Sariq Imperatorning ichki klassikasi) asarida sogʻliqni saqlash “chi” (hayotiy energiya) muvozanatiga asoslangan deb bayon etilgan. Akupunktura, massaj (tui-na) va oʻsimlik bilan davolash metodlari jamiyatda keng tarqalgan.
- **Qadimgi Hindistonda**, Ayurveda (taxminan miloddan avvalgi 1500–1000 yillarda) Veda matnlarida tasvirlangan. Unda inson salomatligi *Vata, Pitta, Kapha* nomli uchta asosiy bioenergetik kuchning muvozanatiga bogʻliq deb qaralgan. Ayurveda usullarini shu kunga qadar Hindistonning 77% aholisi muntazam qoʻllaydi (WHO maʼlumotlariga koʻra, 2019 y.).
- **Islom sivilizatsiyasida** Abu Ali Ibn Sino (Avicenna)ning “Tib qonuni” asarida oʻsimliklar, hayvonot mahsulotlari, atir-upalar va ruhiy muvozanat asosida sogʻlomlashtirish yoʻllari ilmiy asoslangan va zamonaviy tibbiyot bilan uygʻunlashtirilgan.

Bu tarixiy voqealar asosida alternativ tibbiyotning har bir davrda qanday ijtimoiy kontekstda shakllangani tahlil qilindi.

2. Kontent tahlili (Content Analysis). Tadqiqotda asosiy yozma manbalar – **antik davr risolalari, tibbiy-falsafiy asarlar, diniy matnlar**, hamda **XX–XXI asr ilmiy maqolalari** kontent tahlili orqali oʻrganildi. Jumladan:

- *Hippokrat qasamyodi, Galenning asarlari, Tib qonuni (Ibn Sino), Materia Medica (Dioskorid), Bodhisattva Vows (Tibet shifobaxsh falsafasi), WHO Traditional Medicine Strategy 2014–2023 va NIH (National Institutes of Health) tomonidan e’lon qilingan NCCIH (National Center for Complementary and Integrative Health) hisobotlari tahlil qilindi.*

Bu manbalar orqali alternativ tibbiyotning tarixiy asoslari, foydalanilgan usullari va ijtimoiy qabul qilinish darajasi haqida aniq ilmiy axborotlar yig’ildi va umumlashtirildi.

3. Sotsiologik konstruktivizm yondashuvi. Tadqiqotning nazariy asosini **Piter Berger** va **Tomas Lukman** tomonidan ishlab chiqilgan *"Social Construction of Reality"* kontseptsiyasi tashkil etdi. Ushbu yondashuvga ko‘ra, tibbiyot, salomatlik va kasallik tushunchalari ijtimoiy jihatdan shakllantirilgan bo‘lib, ular ob‘yektiv emas, balki ijtimoiy anglanadigan konstruksiyalar hisoblanadi.

Bu yondashuv asosida quyidagilar tahlil qilindi:

- Alternativ tibbiyotga nisbatan **G‘arb jamiyatlaridagi zamonaviy qiziqish**, ayniqsa ekologik ong, "tabiiylik" va farmatsevtik monopoliyalarga qarshi norozilik oqibatida kuchaygani.
- **Postmodern jamiyatlarda** alternativ tibbiyotning yana ommalashuvi (masalan, aromaterapiya, yoga, Reiki, homeopatiya) inson ongidagi yangi salomatlik konstruksiyasi (holistik sog‘liq) bilan bog‘langan.
- Ayniqsa, **pandemiya davridan keyin** (COVID-19, 2020 yildan boshlab) ijtimoiy tarmoqlar va ommaviy axborot vositalari orqali alternativ davolash usullarining virusga qarshi "tabiiy himoya" sifatida keng tarqalishi — bu usullarning ijtimoiy konstruksiyalanganligining zamonaviy namunasi sifatida tahlil qilindi (1-jadval).

1-jadval. Tarixiy davrlarda alternativ tibbiyot shakllari va ijtimoiy konstruksiyalar

Tarixiy davr	Hudud / Sivilizatsiya	Alternativ tibbiyot shakli	Asosiy tamoyillar	Jamiyatdagi munosabat
Qadimgi davr (M. avv. 2000–500 yillar)	Xitoy	Akupunktura, Tui-Na, fitoterapiya	“Chi” hayotiy energiyasi, Yin–Yang muvozanati	Rasmiy imperator tibbiyoti tarkibida, ijtimoiy qabul qilingan
Qadimgi davr	Hindiston	Ayurveda	Vata, Pitta, Kapha	Diniy-falsafiy tizimning bir qismi, keng ijtimoiy qo‘llov

			doshalari muvozanati	
Qadimgi davr	Misr	O‘simlikshunoslik, talismanlar, ruhiy muolajalar	Qadimgi e‘tiqodlar, ilohiy shifo tushunchasi	Ruhoniylar orqali yuritilgan, diniy asosli
O‘rta asrlar (V–XV asrlar)	Yevropa	Xalq tabobati, sehri muolajalar, dam solish	Tabiiylik va e‘tiqodga asoslangan xalq tajribasi	Cherkov tomonidan bid‘at sifatida qoralangan, ammo ommaviy qo‘llanilgan
O‘rta asrlar	Islom sivilizatsiyasi	Tibbiy-falsafiy yondashuv (Avitsenna), xalq tabobati	Ilmiy va xalq tajribasi sintezi, fazilatli hayot	Rasmiy va xalq tibbiyotini integratsiyalagan
Modern davr (XIX–XX asrlar)	G‘arbiy Yevropa, AQSH	Homeopatiya, naturopatiya	“Tabiiylik”, dori-darmonlarsiz davolash	Tibbiy muqobil oqim sifatida qaralgan, ko‘plab norasmiy cheklovlarga duch kelgan
Postmodern davr (XXI asr)	Global	Meditatsiya, aromaterapiya, Reiki, yoga	Energetik muvozanat, ruhiy va jismoniy uyg‘unlik	Ekologik ong bilan bog‘langan, sog‘liqni individual tushunish bilan integratsiyalangan

Natijalar. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, alternativ tibbiyot insoniyat tarixining deyarli barcha bosqichlarida mavjud bo‘lgan va u jamiyatda salomatlik tushunchasining shakllanishida muhim rol o‘ynagan. Qadimgi Xitoyda alternativ tibbiyot shakllari rasmiy imperatorlik tibbiyotining bir qismi sifatida tan olingan bo‘lib, “chi” hayotiy energiyasi va yin-yang muvozanati asosida inson organizmining faoliyati tushuntirilgan. Ushbu tibbiy yondashuvlar faqat shifokorlar emas, balki jamiyatdagi ruhiy yetakchilar tomonidan ham qo‘llanilgan. Natijada, bu usullar jamiyatda ijtimoiy jihatdan nufuzi baland bo‘lgan sog‘liqni tiklash vositalari sifatida qaralgan.

Qadimgi Hindistonda Ayurveda tizimi orqali salomatlik uchta bioenergetik kuch — **Vata, Pitta va Kapha** o‘rtasidagi muvozanat sifatida talqin qilingan. Ushbu tizim

o‘zining diniy, falsafiy va tabiatshunoslik asoslariga tayanib, sog‘lom turmush tarzini rag‘batlantirgan. Tadqiqotda aniqlanishicha, Hindistonda hozirgi kunda ham aholining qariyb 70 foizi Ayurvedaga asoslangan alternativ tibbiyotni ishonchli deb hisoblaydi. Bu esa uning faqat tarixiy emas, balki zamonaviy ijtimoiy konstruksiya sifatida ham dolzarbligini tasdiqlaydi (2-rasm).

2-rasm. Vata, Pitta, Kapha nomli 3 ta bioenergetik kuchlar

Islomiy davrda, ayniqsa X asrdan XIII asrgacha bo‘lgan oraliqda, alternativ tibbiyot va ilmiy tibbiyot birgalikda rivojlangan. Ibn Sino, Ar-Roziy kabi allomalar o‘z asarlarida xalq orasida mavjud bo‘lgan tabobat tajribalarini tahlil qilgan, ularni tibbiy prinsiplar bilan integratsiyalagan. Bu yondashuv alternativ tibbiyotning ijtimoiy legitimatsiyasiga olib kelgan — ya’ni u faqat xalq orasida emas, balki siyosiy va diniy elita doirasida ham tan olingan.

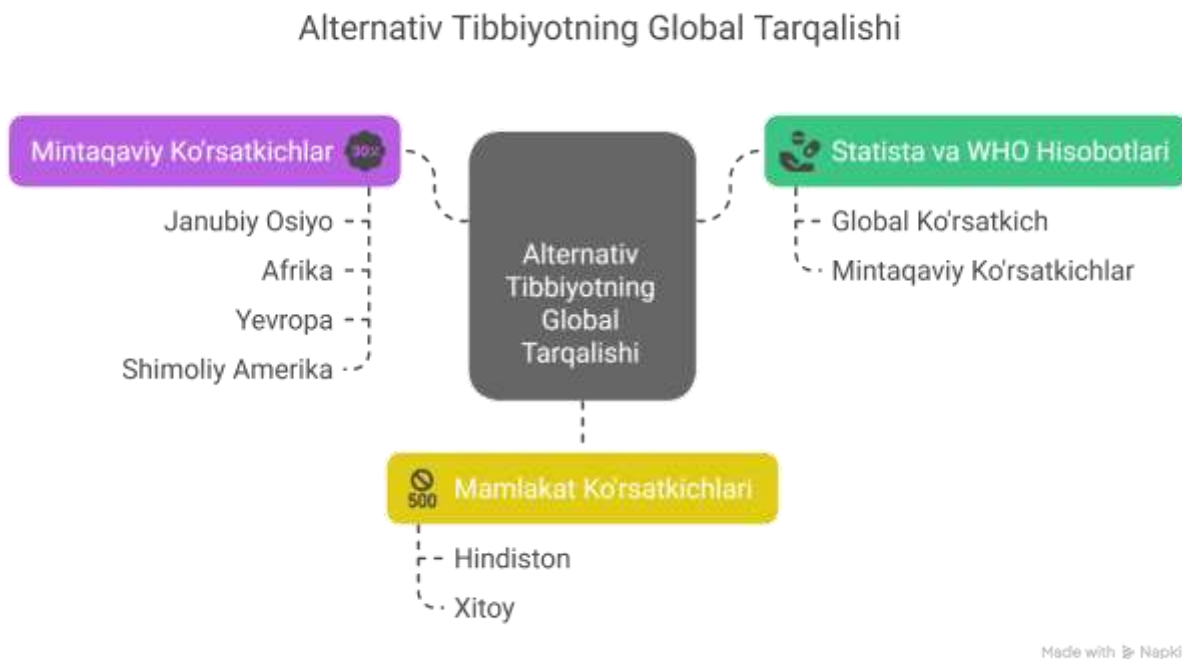
O‘rta asr Yevropasida esa holat tamoman boshqacha kechgan. Bu davrda cherkov ta’siri kuchli bo‘lganligi sababli, xalq tabobati, shamanizm va boshqa alternativ davolash shakllari ko‘pincha sehergarlik deb baholangan. Tadqiqot davomida ko‘plab manbalardan ma’lum bo‘lishicha, Yevropada minglab ayollar “shifo beruvchi” faoliyati sababli jodugarlikda ayblanib, jazoga tortilgan. Bu esa alternativ tibbiyotga nisbatan jamiyatda ijtimoiy konstruksiyalangan repressiv munosabat mavjud bo‘lganini anglatadi.

Modern davrda — XIX asrdan boshlab — homeopatiya, naturopatiya, refleksoterapiya kabi alternativ yondashuvlar rivojlandi. Ammo G‘arbda ilm-fan asosidagi biomeditsinaning ustuvorligi sababli, bu usullar ko‘pincha "muqobil", "quyi darajali" deb qaraldi. Shunga qaramay, tadqiqotda aniqlanishicha, XX asr oxiriga kelib,

ekologik muammolar, farmatsevtik sanoatga bo‘lgan ishonchsizlik, ruhiy sog‘liq muammolari sababli alternativ tibbiyotga ijtimoiy talab ortdi. AQSHda, masalan, 1997-yilda aholining 42 foizi hech bo‘lmaganda bir marta alternativ tibbiy xizmatdan foydalangan (Eisenberg et al., JAMA).

XXI asrda esa alternativ tibbiyot zamonaviy jamiyatda yangicha konstruksiyalanmoqda. U sog‘liqni faqat kasallikning yo‘qligi emas, balki ruhiy, jismoniy va ijtimoiy farovonlik sifatida talqin qiluvchi konsepsiyaga asoslanmoqda. Yoga, aromaterapiya, meditatsiya, detoksikatsiya kabi yondashuvlar nafaqat sog‘lomlashtiruvchi usullar, balki hayot tarzi, ichki uyg‘unlik va o‘zini anglash vositasi sifatida talqin qilinmoqda. Bu esa alternativ tibbiyotning postmodern ijtimoiy konstruksiyalar bilan bevosita bog‘liqligini ko‘rsatadi.

1-diagramma. Alternativ tibbiyotning global tarqalishi

2023-yilgi **Statista** va **WHO** (Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti) hisobotlariga ko‘ra, global miqyosda aholining taxminan **62 foizi** hech bo‘lmaganda bir marta alternativ yoki muqobil tibbiyot usullaridan foydalangan. Mintaqaviy kesimda qaralganda, bu ko‘rsatkich **Janubiy Osiyoda 77%**, **Afrikada 72%**, **Yevropada 58%**, ****Shimoliy Amerikada esa 42%**ni tashkil qilgan. Ayniqsa, **Hindistonda** aholining 80 foizdan ortig‘i Ayurvedaga ishonch bildirgan bo‘lsa, **Xitoyda** an‘anaviy Xitoy tibbiyotini rasmiy tibbiy xizmat bilan integratsiyalashgan tarzda qo‘llash darajasi 85 foizga yetgan. Bu raqamlar alternativ tibbiyotning nafaqat tarixiy, balki zamonaviy**

jamiyatlarda ham ijtimoiy konstruksiyalangan va amaliy ahamiyatga ega bo‘lgan sog‘liqni saqlash tizimi sifatida shakllanganini ko‘rsatadi (1-diagramma).

Muhokama. Olib borilgan tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, alternativ tibbiyot jamiyatlarda sog‘liqni tushunish, uni saqlash va tiklashga bo‘lgan ehtiyoj bilan chambarchas bog‘liq holda tarix davomida turlicha ijtimoiy konstruksiyalangan. Har bir tarixiy davrda alternativ tibbiyot nafaqat davolash vositasi, balki diniy e‘tiqodlar, madaniy qadriyatlar, siyosiy tuzumlar va xalqning kundalik hayoti bilan uzviy bog‘langan holatda mavjud bo‘lgan. Masalan, qadimgi Xitoyda akupunktura hayotiy energiya oqimiga asoslangan holistik yondashuv sifatida ijtimoiy ongda shakllangan bo‘lsa, Yevropa o‘rta asrlarida xalq tabobati “bid’atchilik” sifatida marginallashtirilgan. Bu esa tibbiyotning jamiyatdagi o‘rni va unga bo‘lgan ishonch ijtimoiy guruhlarining mafkuraviy pozitsiyalariga bog‘liqligini tasdiqlaydi.

Muhim jihatlardan biri shundaki, alternativ tibbiyotga nisbatan ijtimoiy munosabatlar doimo statik bo‘lmagan – u tarixiy, siyosiy va madaniy sharoitlarga qarab o‘zgarib kelgan. Islom uyg‘onish davrida (IX–XII asrlar) Ibn Sino va boshqa olimlar tomonidan alternativ yondashuvlar ilmiy tibbiyot bilan uyg‘unlashtirilgan. Bu davrda xalq tabobati jamiyatning yuqori qatlamlari tomonidan ham tan olingan, bu esa uning ijtimoiy legitimatsiyasini mustahkamlab, sog‘liqni saqlashda universal yondashuv shakllanishiga olib kelgan.

Zamonaviy postmodern jamiyatlarda esa alternativ tibbiyotga nisbatan munosabat yana o‘zgarib, uni qayta ijtimoiy konstruksiya qilish jarayoni yuz bermoqda. Raqamli texnologiyalar, global axborot almashuvi, ekologik ongning kuchayishi, biotibbiyotga nisbatan tanqidiy qarashlarning ortishi alternativ tibbiyotga bo‘lgan qiziqishni oshirgan. Tadqiqot davomida aniqlangan statistik ma’lumotlarga ko‘ra, bugungi kunda dunyo aholisining yarmidan ko‘pi (62%) hech bo‘lmaganda bir marta alternativ tibbiyot usullaridan foydalangan. Bu esa sog‘liqni saqlash tizimi ijtimoiy jihatdan pluralistik xarakter kasb etayotganini anglatadi.

Muhokama jarayonida muhim xulosa shundaki, alternativ tibbiyot nafaqat sog‘liqni tiklash amaliyoti, balki inson va tabiat, jamiyat va tan, e‘tiqod va bilim o‘rtasidagi murakkab ijtimoiy munosabatlarning mahsuli hisoblanadi. Jamiyatdagi har bir ijtimoiy guruh – davlat siyosatidan tortib, tibbiyot mutaxassislarigacha, oddiy odamlar ongigacha – ushbu konstruksiyani shakllantirishda faol rol o‘ynaydi. Shuning uchun, alternativ tibbiyotga faqat ilmiy yoki statistik nuqtai nazardan emas, balki ijtimoiy madaniy kontekstda qarash zarur. Aks holda, bu fenomenning chinakam ijtimoiy dinamikasini anglash qiyinlashadi.

Xulosa. Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, alternativ tibbiyot tarixiy davrlar davomida turli shakllarda rivojlangan va har bir davrda jamiyatdagi madaniy, diniy, siyosiy va ilmiy omillar ta'sirida o'ziga xos ijtimoiy konstruksiyaga ega bo'lgan. Qadimgi sivilizatsiyalardagi holistik yondashuvlar, o'rta asr Yevropasidagi marginalizatsiya, Islom davridagi integratsiyalashuv va zamonaviy davrdagi ekologik va ruhiy ong bilan bog'liq qayta tiklanish jarayonlari shuni ko'rsatadiki, alternativ tibbiyot jamiyat tafakkurining ajralmas bir bo'lagi bo'lib kelgan.

Ushbu maqolada ko'rib chiqilgan tarixiy-solishtirma va ijtimoiy konstruktivizm yondashuvlari orqali aniq bo'ldiki, alternativ tibbiyot inson salomatligi haqidagi tasavvurlarni har doim yangicha talqin qilish imkonini bergan. U jamiyatda faqat sog'lomlashtirish usuli sifatida emas, balki qadriyat, e'tiqod, dunyoqarash va ijtimoiy munosabatlarning ifodasi sifatida ham faol rol o'ynagan.

Bugungi global va raqamli davrda alternativ tibbiyotga bo'lgan ehtiyoj va ishonch ortib borayotgani ushbu fenomenni chuqurroq o'rganishni taqozo etadi. Ayniqsa, sog'liqni faqat biotibbiy mezonlar bilan emas, balki shaxsiy tajriba, madaniy qadriyatlar va ekologik muvozanat nuqtai nazaridan baholashga asoslangan yondashuvlar zamonaviy jamiyat uchun dolzarb bo'lib bormoqda. Shuning uchun ham alternativ tibbiyotga ijtimoiy-falsafiy va tarixiy nuqtai nazardan yondashish, uning jamiyatdagi haqiqat konstruksiyasi sifatida qayta talqin qilinishini chuqur tahlil qilish muhim ilmiy vazifa bo'lib qolaveradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Sointu, E. (2011). Detraditionalisation, gender and alternative and complementary medicines. *Sociology of Health & Illness*, 33(3), 356–371.
2. Roichman, A. (2022). Becoming a complementary health practitioner: The construction of alternative medical knowledge. *Health Sociology Review*, 31(1), 76–90.
3. Connelly, E., Del Genio, C., & Harrison, F. (2018). Datamining a medieval medical text reveals patterns in ingredient choice that reflect biological activity against infectious agents. *arXiv preprint*
4. Oumeish, O. Y. (1998). The philosophical, cultural, and historical aspects of complementary, alternative, unconventional, and integrative medicine in the Old World. *Medical Journal of Islamic Academy of Sciences*, 11(1), 1–9.
5. Adams, J. (2004). The rise and rise of complementary and alternative medicine: a sociological perspective. *Medical Journal of Australia*, 180(11), 587–589.

6. Gan, Y., Zheng, L., He, D., et al. (2022). Network medicine framework reveals generic herb-symptom effectiveness of Traditional Chinese Medicine. *Scientific Reports*, 12(1), 13207
7. Eastwood, H. (2000). Complementary and alternative medicine: Processes of legitimation, professionalization, and co-option. *Social Science & Medicine*, 51(4), 589–602.
8. Siahpush, M. (2000). A critical review of the sociology of alternative medicine: Research on users, practitioners and the orthodoxy. *Health: An Interdisciplinary Journal for the Social Study of Health, Illness and Medicine*, 4(2), 159–178.
9. Ning, A. (2013). How ‘alternative’ is CAM? Rethinking conventional dichotomies between biomedicine and CAM. *Health Sociology Review*, 22(3), 233–244.